

Mórin úr Venesia

Sorgarleikurinn Othello hjá William Shakespeare á føroyskum

Jógván Isaksen
ummælir

Fet fyrri fet verða alheimsbókmentir týddar til føroyskt, og fyrri hvørja týðing gerast vit almikið ríkari. Janus Djurhuus legði stórtingið fyrri við dialogunum hjá Platon og við Homer, men eisini við at týða gitnastu yrkingalist. Hann vildi prógva, at føroyskt var skaldamál millum alheims skaldamál og týddi yrkingar eftir millum aðrar: Goethe, Schiller, Heine, Byron, Yeats, Nietzsche, Longfellow, fitt av Gustaf Fróding og so Edgar Allan Poe — ta torførstu av øllum yrkingum hjá hesum, The Raven. Hon, sum verður mett so ógjörilig at týða, at fransmenn klára seg við eini prosatýðing. Á føroyskum finst hon, kanska ikki lýtaley, men hon finst.

Sum tað sæst stílaði Janus høgt, og hann náddi mangan á mál. Kosin hjá honum, at fara eftir tí fremsta í alheimsbókmentum hevur síðani verið hildin av fleiri øðrum kringum og kenum týðarum. Triggir teir navnfarmastu munnu vera Christian Matras, Heðin Brú og Hans Thomsen, men nógvir eru teimum á baki. Í seinastuni eru komnir sorgarleikirnir Medeia og Euripides og Antigone hjá Sofokles, sum Aksel Tørgarð hevur týtt og so Othello, fimti leikurinn hjá William Shakespeare á føroyskum, í týðing eftir Hanus Andreassen.

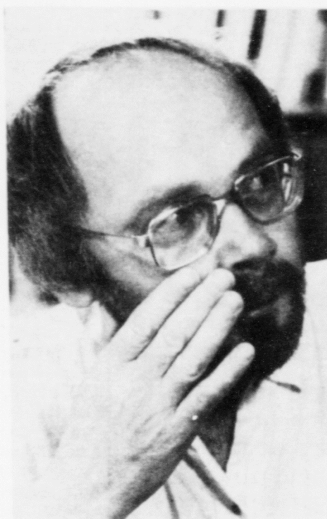
Ein av teimum stóru leikunum

Othello er ein av gitnastu leikunum hjá Shakespeare. Hann er um tann døkka herovastan Othello, sum í loyrdum giftist Desdemona, dóttir ein tingsmann í Venesia. Um hvussu illmenni Jago tosar upp í lag við fólk, meðan hann um somu tíð sár illgresi í allar ættir. Um hvussu tað góða verður dripið í svartsjúku, hvussu øll skipan endar í ruðuleika. Í stóðum ein stak nútímans leikur.

Týðingin hjá Hanusi tykist mær at vera eydnast frágæra væl. Hon er løtt at lesa, og setningarnir eru livandi og hava ongan uppgjerdan dām. Og tá ert tú komin ólukksálaga langt. Harafturat er ørindislagið komið við yvir í tann føroyska tekstin, í tann mun Shakespeare yvirhøvar nýtir tað. Tað var hann, sum stýrdi stevinum og ikki øvugt.

At føroyska

Nakrar kanska eitt sindur putlutar viðmerkingar havi eg nú til týðingina. Næstovastin hjá Othello eitur á enskum Michael Cassio og á føroyskum Mikkjal Cassio. Eg eri eitt sindur ivingarsamur, tá tað snýr seg um at føroyska orð á henda hátt. Heðin Brú gjørdi í týðingini av skaldsøguni Harðfórar Hæddir hjá

Hanus Andreassen hevur við hesi bókini framt eitt týðarabragd, skrivur Jógván Isaksen í ummælinum

Emily Bronte nógv av at gera føroysk nøvn. Eftir minum tykki ov nógv. Tað er vandamikið at nýta serstakan føroyskan málburð, tá leikur fer fram í fremmandum londum. Í hvussu er, mást tú vera stak varin. Tað eru ikki nógvar tilíkar «faroismir» í Othello, men t.d. «sum eg má venja, so hann ikki styggir mær seyðin» (53) og «gev hvøsum dani-manni» (135). Hvørja ferð ein tilik orðing kemur fyrri, verður lesarin fluttur heim til eitt føroyskt umhvørvi, burtur frá, har leikpallurin er settur.

Shakespeare sjálvur hevur upp í rúgvu av anakronismum. Blanda samfeløg, nýtir nøvn, sum ikki passa saman hvørki so ella so og skrivur sum heild, sum tað hóvar honum, bara hann fær tað fram, hann vil hava fram. Tað er hansara rættur sum hævundi. Tá vit síðani týða, mugu vit royna at flyta tekstin so óbroyttan sum gjørligt yvir í okkara mál. T.v.s. halda okkum í tí heimi, hævundurin hevur skapað.

At viðmerkja

Tann gitni Dr. Samuel Johnson gav honum, sum ætlaði sær at lesa Shakespeare tað viðmæli, at hann skuldi leggja fyrri við at lesa leikurnar uttan at taka sær tykni av, at sumt var torskilt. Síðani kundu viðmerkingar gerast hent-ar, tí: «Viðmerkingar eru mangan neyðugar, men eitt neyðugt lýti».

Hanus Andreassen drepur ikki tekstin í viðmerkingum, hevur færri við enn tær flestu útgávur, eg havi sæð. Og tað er gott, men ónkundið sakni eg eina viðmerking ella tvær. Áramunurin millum skrivitið og lesara er hóast alt næstan 400 ár. Onkra aðrastaðni verður lesarin møguliga lumpaður og heldur, at tað er hann, sum einki skilir, ella at okkurt er

galið við týðingini. Her hugsi eg serstakliga um sumt av tí, sum Jago sigur. Dømi: «tað er so satt, sum tú ert Roderigo, um eg var mórin, var eg ikki Jago» (11). «Sum maður letist skal hann eisini vera, og er hann ikki, skal hann ikki látast» (82). «Hann er tað, sum hann er. Eg sigi ikki, hvat eg haldi, at hann skuldi verið. Er hann tað ikki, gævi Gud, hann var tað!» (124). Á skraðuni er hetta djúphugsni, men litur tú nærri, so er purt einki innihald. Á henda hátt verður eisini nihilisman hjá Jago sýnd, hann hevur slept øllum virðum, sjálvt málið verður bekláð, so tað lagar seg eftir hansara ynskjum. At tað so missir alla meining ger ikki mun.

Uppruni og týðing

Í viðmerking til hesa orðing «eg akti teg, ið hvat so stingst upp á teg» (80) skrivur týðarin: «Othello er ein fjóltátt-aður leikur. Hann snýr seg um mong evni, m.a. stóðuna hjá kvinnuni. Lesa vit gjølla, siggja vit, at orðini, Desdemona sigur her, eru at kalla tey somu, sum Emilia sigur nakað seinni: «eg akti hann bara, tá ið okkurt stingst upp á hann (90)».

Í báðum orðingum býr tað vanda-mikla í blindum lýdni, eitt lýdni, sum, tí tað ikki visir fyrilit, førir til morð. Málberingin í týðingini er ógvuliga ein-sljóðandi, men á upprunamálinum er líkleikin ikki so eyðsæddur: «be it as your fancies teach you, Whate'er you be, I am obedient» og «I nothing know, but for his fantasy». Báðar utsagnir siga frá lýdni, men eru annars stak ólíkar. Tann stóri líkleikin stavar frá týðaranum.

Javnstøða

Omanfyrinevnda viðmerking endar við hesum reglum: «Eg skilji hesi orðini hjá Desdemona og kamargentu hennara sum eina viðmerking frá William Shakespeare til javnstøðutjakið, sum er framtíðin hjá døgum». Her haldi eg, at hann ger nógv av. Líkamikið hvussu skarpur Shakespeare er at lýsa menniskjaslig viðurskipti, at lýsa ævinligar trupulleikar, so var hann partur av sinari tíð og ikki av javnstøðistjakinum «sum er framtíðin hjá døgum».

Í tí drúgvu og frálika eftirmælinum har evni í Othello verða viðgjørd umframt uppruni og bygnaður finst eisini henda niðurstøðan: «(Leikurinn) lýsir, umframt óndskapin, fyrst og fremst kærleikan og hvussu tær báðar livssjónirnar, sum viðhvørt verða róptar tann kvinnuliga og tann mannliga, men sum vit eisini kundu rópt tann heila og tann syndraða, ávirka kærleikans kor og groðrarlíkindi». Á ein hátt er hetta beint, men í stóðum tykist tað mær, at Hanus glaðbeintur fer umborð á fyrakantaða feministiska ideologi, har kvinnan er tað góða, og maðurin tað ónda. Uttan mótmæli verður tann hugsjón borin fram, at kvinnan er ein hægri vera enn maðurin. Fjalt aftanfyrri javnstøðiskýrtílin verður sagt, at tann niður-

taðkaða kvinnan ikki bert er á jøvnum fæti við mannin, nei, hon er á einum hægri stóði fyrri seg sjálva. Okkurt religiøst er uppi í spælinum, bardagin millum gott og ónt verður projiceraður inn í ein kynsbardaga, har einglarnir berjast móti djævulum.

Týðarabragd

Nú eg í meginpartinum av ummælinum havi pilkað við og roynt at finna lýti, so vil eg her í endanum gera vart við, at hetta bert eru smálutir. Smálutir, sum litið og einki hava at siga fyrri heildina. Othello eiga vit nú á føroyskum í einari flótandi og livandi týðing, sum ger tað til eina fragd at lesa sorgarleikin. Omaná er bókin í sjálvum sær eisini vøk-ur.

Jógván Isaksen